

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА

БЕОГРАД

Предмет: Извештај комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Борко Ковачевић предао под насловом *Синтаксичко-семантичке категорије глаголских именица*

Наставно-научно веће Филолошког факултета изабрало нас је на седници од 30. новембра 2011. године у Комисију за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Борко Ковачевић предао под насловом *Синтаксичко-семантичке категорије глаголских именица*. Част нам је да Већу поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

Борко Ковачевић рођен је 1979. године у Добоју. Дипломирао је на Филолошком факултету у Београду на Катедри за општу лингвистику 2003. године, са просечном оценом 9.06. Магистрирао је такође на Филолошком факултету у Београду 2006. године, одбранивши рад под насловом *Глаголске именице у савременој граматичкој теорији* (ментор: проф. др Јасмина Московљевић). Од 2004. ради на Катедри за општу лингвистику Филолошког факултета у Београду, прво као асистент-приправник, а потом као асистент.

Од 2007. године Борко Ковачевић је ангажован на пројектима Филолошког факултета у Београду и Филозофског факултета у Новом Саду, који су финансирани од стране Министарства науке Републике Србије. У периоду 2007-2010. године учествовао је у пројекту *Српска књижевност и језик у јужнословенском контексту*, а од 2011. године ангажован је на пројекту *Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања*. Од 2011. године Борко Ковачевић је ангажован и на Темпус пројекту *REFLESS (Reforming foreign language studies in Serbia)*, у оквиру Темпус IV породице пројеката Европске Уније у Србији.

Борко Ковачевић је до сада објавио 16 ауторских и коауторских радова у научним часописима и зборницима, а на домаћим и међународним научним скуповима поднео је, самостално или у коауторству, 24 саопштења.

Докторска дисертација *Синтаксичко-семантичке категорије глаголских именица* има 254 странице, а чине је девет поглавља и библиографија.

Предмет и циљ дисертације

На грађи из савременог српског и словеначког језика (која је ексцерпирана из *Корпуса савременог српског језика на Математичком факултету у Београду* и *Korpusa slovenskega jezika FIDA*) мр Ковачевић анализира синтаксичке и семантичке карактеристике глаголских именица. У фокусу истраживања су дистрибуција глаголских именица унутар одређених типова конструкција, као и њихова аргументска структура. Рад испитује којим се модификаторима именице изведене из глагола могу модификовати (типично именичким или типично глаголским модификаторима), те уз које класе глаголских именица је присуство аргумената обавезно, а уз које није, као и у ком облику се поједини аргументи уз одређене глаголске именице реализују.

Ослањајући се на радове који су се бавили глаголским именицама у српској и словеначкој литератури, а пре свега полазећи од анализе глаголских именица у савременој граматичкој теорији, кандидатов циљ био је да пружи једну општу и доследну, на прецизно дефинисаним параметрима утемељену синтаксичко-семантичку класификацију глаголских именица.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Мр Ковачевић је у свом истраживању пошао од схватања глаголских именица као *мешовите категорије* која има неке особине које су карактеристичне за именице, али и неке особине које су карактеристичне за глаголе. Због таквих (и именичких и глаголских) особина глаголске именице представљају проблем за традиционално схваћену поделу речи на врсте, пре свега за стриктно прихваћену дистинкцију између две основне категорије – именице и глагола.

Друга важна хипотеза од које кандидат полази јесте претпоставка да и глаголске именице, а не само глаголи (како се у савременој граматичкој теорији сматрало све до осамдесетих година прошлог века), имају аргументе и аргументску структуру.

Кратак опис садржаја дисертације

У уводном поглављу кандидат представља проблем којим се бави и наводи циљеве и методологију истраживања. Затим (у наредном поглављу) прелази на преглед досадашњих

истраживања глаголских именица у оквиру савремене граматичке теорије. Представљајући различите теоријске (махом генеративне) приступе глаголским именицама, кандидат наводи поткатегорије глаголских именица које су ти приступи издвојили.

Треће поглавље посвећено је класификацији глаголских именица у српском и словеначком језику. Мр Ковачевић најпре показује да у српском и словеначком језику, будући да процесуалне и резултативне именице у овим језицима представљају јединствене класе именица, није примењива подела глаголских именица на шест класа (две врсте процесуалних именица, две врсте резултативних именица, именице са значењем аргумента догађаја и референцијалне именице). Према спроведеном истраживању, у српском и словеначком језику постоје четири поткатегорије глаголских именица: именице са значењем догађаја (у које спадају процесуалне именице), именице са значењем резултата догађаја (= резултативне именице), именице са значењем аргумента догађаја и референцијалне именице.

У четвртном поглављу говори се о именицама са значењем догађаја. Показује се да у српском и словеначком језику ове именице представљају класу глаголских именица која има највише глаголских карактеристика. На првом месту, ове именице могу да се модификују прилозима, што је типично глаголска особина. Уз то, уз ове именице могућа је негација (додавањем на именицу префикса *не-*, који је еквивалентан одричној речци *не* уз глаголе). Као треће, именице са значењем догађаја могу се употребити у конструкцијама у којима се јавља контрола. Четврто, уз ове именице се могу употребити предикати типа *трајати*, који упућују на временски динамичну природу ових именица, која је карактеристична за глаголе, а не за именице. И пето, ове именице могу се модификовати и модификаторима типа *намеран*, који упућују на интенционалног вршиоца радње, што је такође особина глагола. Наводи се и примерима поткрепљује да именице са значењем догађаја имају аргументску структуру и да се уз њих може реализовати и интерни и екстерни аргумент. Интерни аргумент се може реализовати као именичка фраза у генитиву (NP_{GEN}) или као присвојни придев, односно присвојна заменица. Реализација екстерног аргумента је разноврснија. Као и у случају интерног аргумента, екстерни аргумент се уз ове именице појављује у облику NP_{GEN} и као присвојни придев/заменица. Екстерни аргумент може се међутим реализовати и као групни придев, као и у виду конструкције *од стране* + NP_{GEN} (односно *с страни* + NP_{GEN} у словеначком). У српском

језику екстерни аргумент уз именице које означавају догађај може се реализовати и као конструкција *од* + NP_{GEN}.

Пето поглавље бави се именицама са значењем аргумента догађаја. Указује се да именице које означавају аргумент догађаја поседују само једну од пет глаголских особина које су карактеристичне за именице са значењем догађаја: уз ове именице могућа је употреба одричног префикса *–не*. Именице са значењем аргумента догађаја не могу да се модификују прилозима, не могу се појавити у конструкцији са контролом, нити се уз њих могу употребити предикати типа *трајати* и модификатори типа *намеран*. Иако ове именице, као и именице са значењем догађаја, имају аргументску структуру, уз њих се може употребити или само интерни, или само екстерни аргумент, а није могућа (као у случају именица које означавају догађај) истовремена употреба и екстерног и интерног аргумента. Као и код именица са значењем догађаја, уз именице са значењем екстерног аргумента догађаја интерни аргумент може се реализовати као именичка фраза у генитиву (NP_{GEN}), или као присвојни придев/присвојна заменица. Реализација екстерног аргумента је у поређењу са именицама које означавају догађај ограничења. Уз именице са значењем интерног аргумента догађаја екстерни аргумент се реализује у облику NP_{GEN}, као присвојни придев/заменица или као групни придев.

Шесто поглавље посвећено је резултативним именицама. Наводи се да ове именице не показују ни једну од поменутих глаголских особина које су карактеристичне за именице са значењем догађаја (а једну од њих, могућност негације, и именице са значењем аргумента догађаја). Ове именице се понашају као типичне именице, и не могу се модификовати прилозима. За њих није карактеристична негација (употреба одричног префикса *–не*), појава у конструкцијама са контролом, нити модификација предикатима типа *трајати* и модификаторима типа *намеран*. Показује се међутим да и ове именице имају аргументску структуру и да се уз њих (као и уз именице са значењем догађаја и уз именице са значењем екстерног аргумента догађаја) интерни аргумент реализује као именичка фраза у генитиву, или као присвојни придев/присвојна заменица. Уз ове именице екстерни аргумент може се реализовати у облику именичке фразе у генитиву, као присвојни придев/заменица, или као групни придев.

У седмом поглављу говори се о референцијалним именицама. Показује се да ове именице, као и резултативне именице, не поседују ни једну од поменутих глаголских особина које су карактеристичне за именице са значењем догађаја (модификација прилозима, негација, контрола, предикатима типа *трајати* и модификаторима типа

намеран). Оно што ове именице чини потпуно идентичним типичним именицама јесте чињеница да оне немају аргументску структуру. У поткатегорији референцијалних именица семантички се издвајају четири групе: именице са значењем професије, титуле, или занимања; именице са значењем животиња и биљака; именице са значењем предмета и именице са значењем места.

Осмо поглавље посвећено је завршним разматрањима. У првом делу сумирају се резултати истраживања глаголских именица у српском и словеначком језику. Посебно се дискутује о аргументској структури (класа) глаголских именица у српском и словеначком, и о неким другим специфичностима (глаголским карактеристикама) појединих класа ових именица. Други део поглавља бави се поређењем особина класа глаголских именица у српском и словеначком језику са особинама класа глаголских именица у другим језицима. Такође се дискутује о уклопљености чињеница из српског језика у експланаторне теоријске моделе.

У деветом поглављу кандидат представља закључке свог истраживачког рада. Наводи да је истраживање потврдило претпоставку да глаголске именице као мешовита категорија представљају проблем за традиционално схваћену поделу речи на врсте због својих специфичних (именичких и глаголских) особина. Такође, резултати указују на то да су глаголске именице у српском и словеначком језику сличније *типичним именицама*, него глаголске именице у неким другим језицима. Уз именице са значењем догађаја у српском и словеначком језику немогућа је употреба директног објекта у акузативу (што је могуће у енглеском и хебрејском језику). Овакве именице у српском и словеначком језику не чувају видску разлику између именица које су изведене из несвршених и именица које су изведене из свршених глагола (што је ситуација са именицама које се завршавају рефлексима општесловенског **нје* и **тје* у западним словенским језицима). Уз именице са значењем догађаја у српском и словеначком језику није могућа ни употреба рефлексивне клитике (што је могуће уз глаголске именице са суфиксом *–ние* (и *–ције*) у пољском). Уз именице које означавају аргумент догађаја у српском и словеначком језику не може се употребити директни објекат у акузативу (што је према литератури могуће у неким језицима), али ове именице, са друге стране, могу да имају негацију (што по литератури није уобичајено). Закључује се и да за објашњавање карактеристика глаголских именица у српском и словеначком језику није неопходан модел подељеног vP (који предлажу Слиман и Брито), већ да се понашање ове категорије у српском и словеначком може објаснити структурним приступом (који заступа А. Алексиаду).

Остварени резултати и научни допринос дисертације

Резултати изложени у рукопису тезе битни су из најмање два разлога. Из угла дескриптивне граматике, поткатегоризација глаголских именица на грађи из савременог српског и словеначког језика значајна је како за српску и словеначку науку о језику, тако и за проширивање постојећих сазнања о понашању глаголских именица уопште. Из угла опште теорије синтаксе, синтаксичко-семантичка класификација глаголских именица у савременом српском и словеначком језику од значаја је за потврђивање/оповргавање низа теоријских претпоставки о природи глаголских именица предложених у оквиру савремене граматичке теорије. Конкретно, чињенице из српског и словеначког језика фаворизују структурни приступ А. Алексиаду, у односу на модел подељеног vP који предлажу Слиман и Брито. Оно што је такође битно јесте претпоставка да ће овакво истраживање засигурно дати и значајан подстицај за истраживање других мешовитих категорија, како у српском и словеначком, тако и у другим језицима.

Закључак

Докторска дисертација Борка Ковачевића представља оригинално и самостално научно дело којим је кандидат у целини испунио циљеве и задатке наведене у одобреној пријави докторске дисертације.

На основу свега наведеног, Наставно-научном већу Филолошког факултета предлажемо да ову докторску дисертацију **прихвати** и кандидату **одобри** приступ усменој одбрани рада.

У Београду, 27. јануара 2012.

др Весна Половина, ред. проф.

др Зорка Кашић, ред. проф.

др Маја Ђукановић, ванр. проф.

др Јасмина Московљевић Поповић (ментор), ванр. проф.